

Tidskrift för **KRIMINALVÅRD** 70 ÅR

Nummer 4 • 2016 • Årgång 71

Kontaktmannaskapet

Rustas det ner?

Mission kriminalvård

Svenskt kriminalvårdskunnande på export

Pappornas sagor

Intagnas berättelser för sina barn

Kriminalvårdens forskning

Ett femtioårigt perspektiv

Tidskrift för debatt om human kriminalvård

Grundad 1946 av Svenska Fångvårdssällskapet

Utkommer med fyra nummer per år.

- 3** Redaktören har ordet
- 4** Det hotade kontaktmannaskapet?
- 7** Kriminalvårdens missionsarbete
- 10** Sagor som skapar skillnad
- 13** Samtal om Kriminalvårdens forskning i ett 50-års perspektiv
- 18** Våldsbejakande extremism
- 20** Varför New York?
- 22** En bättre polisorganisation – hur skulle den se ut?
- 24** Citat ur budgetproposition och JU betänkande
- 26** Stockholmspriset i kriminologi 2017

Tidskrift för **KRIMINALVÅRD**

NR 4 • 2016 • ÅRGÅNG 71

REDAKTIONENS ADRESS

Tidskrift för Kriminalvård
c/o E Maltiner, Blekingegatan 15 F
118 56 STOCKHOLM
Lars Metelius, ansvarig utgivare

REDAKTION

Thomas Ekbohm, redaktör
0708-180544 • redaktion@tfkriminalvard.org
Birgitta Göransson • 0708-261200
redaktion1@tfkriminalvard.org

HEMSIDA

www.tfkriminalvard.org

REDIGERING

Frans Schlyter
webbredaktion@tfkriminalvard.org

Manusstopp: nr 1 • 2017 är 1 feb 2017

Tidskriften utkommer med 4 nummer per år.
Prenumerationspris 200 kr per år.
Medlemskap privatpersoner inkl. **TfK** 150 kr per år.
Prenumeration och registerförändringar på
www.tfkriminalvard.org/prenumeration

Postgiro: 298060-5

Tryckeri: www.myran.biz
ISSN 0040-6821

Tidskrift för Kriminalvård utges sedan 1946 med Svenska Fångvårdssällskapet som ägare. Åsikter och idéer som framförs i signerade artiklar eller i intervjuer står helt för artikelförfattarens eller den intervjuades räkning.

Redaktören har ordet

Vi lever som bekant i en osäker värld. Vi väntar på vad som kommer att hända i USA efter presidentvalet. Vi följer utvecklingen i Turkiet, i England i samband med Brexit och kommande val i Frankrike. Jämfört med dessa situationer verkar vi leva i ett tryggt och harmoniskt Sverige. Men vi har utmaningar. Polisen kämpar för att hitta sina rätta rutiner i den nya organisationen. I detta nummer av tidskriften redovisar vi hur föreningen Tryggare Sverige föreslår att Polisarbetet kan bli effektivare.

Polisen har identifierat sina särskilt utsatta problemområden och vi får en initierad kommentar till vad som kan och bör göras där av professor Sven-Åke Lindgren.

Ett annat problemområde är den växande våldsbejakande extremismen som får konsekvenser i samhället, också inne i Kriminalvården. Synpunkter lämnas av Jenny Youngstone som arbetar på Kriminalvårdens FOU-enhet med bl.a. denna fråga.

För att fortsätta med problemen så konstaterar lektorn i socialt arbete vid Örebro universitet Per-Åke Nylander tillsammans med Claes Holm, tidigare adjunkt vid samma universitet, att kontaktmannaskapet är under nedrustning inom Kriminalvården. De har svårt att se hur kontaktmannainstitutionen ska kunna fungera och utvecklas. De oroas av att, som de ser det, kontaktmannaskapet prioriteras ned.

Detta nummer av tidskriften har också positiva berättelser. Gunnar Warren berättar om ett projekt i Skåne, Godnattsagor inifrån, som initierats av Karin Johansson, bibliotekarie med anstaltserfarenhet. Idén var att med fokus på barnperspektivet låta intagna genomgå en studiecirkel om böcker och böckerna betydelse och sedan låta dem läsa in en saga på CD. CD:n skulle ges till de intagnas barn som skulle höra och känna pappans närvaro trots frånvaron. Projektet, som presenterades av forskaren Annelie Björkhammar på ett regionalt möte med Kriminalvårdens Kamratförening i oktober i år, var mycket framgångsrikt.

Chefen för Kriminalvårdens internationella enhet, Martin Gillå, berättar om hur svensk kriminalvård ställer upp och missionerar i Afrika till stor glädje för berörda länder.

Birgitta Göransson har varit på Kriminalvårdens Kamratförenings höstmöte som hade ett viktigt tema: Den interna och externa forskningens och utvärderingens roll i utvecklingen av kriminalvården i ett 50 års perspektiv. Det får ni läsa mer om här.

Avslutningsvis kan konstateras att den osäkerhet som tidskriften levt med i år är över.

Kriminalvården har beslutat att göra en stor prenumeration som täcker den förlust som vi gjorde i samband med indragningen av bidraget till Tfk. Ett stort tack, Kriminalvården.

Tidskriften önskar alla en God jul. Och hoppas att ni gärna skriver artiklar i tidningen eller ber andra skriva.

Thomas Ekbom

Thomas Ekbom
redaktion@tfkriminalvard.org

Det hotade kontaktmannaskapet?

Det finns mycket som tyder på att vi idag ser en kursändring i Kriminalvårdens syn på kontaktmannaskap, den rehabiliterande uppgift i vardagsarbetet som kriminalvårdare haft sedan 1991. Vi skisserar här den utvecklingen och vad som kan ligga bakom den.

Av Per Åke Nylander

Kontaktmannaskap för vårdare vid fängelser (och häkten) genomfördes av kriminalvården 1991 efter att förslaget hade diskuterats i utredningar och i inom kriminalvården under många år. De starkaste skälen för detta var att ge ett tydligare rehabiliterande innehåll till kriminalvården men också att ge kriminalvårdarna mer stimulerande arbetsuppgifter. I fängelserna var tanken att de allra flesta av de avdelningsplacerade kriminalvårdarna skulle ha ett kontaktmannaskap för några intagna vid sin avdelning.

Vid implementeringen gavs instruktioner och vägledning om vad kontaktmannaskapet skulle innehålla och hur det skulle utföras. I flera av dessa betonades den unika personliga relationen mellan vårdare och intagen som det bärande för ett lyckat kontaktmannaskap. Där angavs också att regelbundna samtal och återkommande planering var viktigt. Den mest använda av dessa instruktioner kallades för "Grundnormen" och den togs fram 1997. Trots dessa vägledande instruktioner framkom det ofta önskemål från arbetsledare, fackliga organisationer och från vårdarna själva, om bättre utbildning för dessa kontaktmannauppgifter (Kriminalvården 2000).

Detta var en av anledningarna till att en ny utbildning för all personal startade 2001. De som saknade relevant högskoleutbildning skulle förutom den interna, praktiskt inriktade kursen, även gå en speciellt framtagen högskolekurs om 10 veckor, innehållande bl a psykologi, etik och samtalsmetodik. Det var tydligt att det individuellt utformade kontaktmannaskapet skulle vara den viktigaste rehabiliterande insatsen under verkställigheten av fängelsestraff.

Under 1990-talet ökade antalet program som erbjöds intagna vid fängelserna, och framförallt bestod de av kognitivt inriktade program mot kriminalitet. I och med den sk Narkotikasatsningen 2001 där kriminalvården tillfördes stora extra medel stärktes också arbetet mot narkotikamissbruket, bland annat genom motivationsarbete, ökad kontroll och genom att programmen mot missbruk byggdes ut. Krav på utvärdering av programmen var förknippade med satsningen. Det var också krav från andra håll att kriminalvårdens program skulle vila på en forskningsgrund genom att ett vetenskapligt råd skulle granska tänkbara, och utvärdera genomförda, program. Evidensbaserad, tolkat som att alla insatser skulle

ha bevisad effekt i egna utvärderingar eller i annan forskning, slog igenom starkt inom många av samhällets sociala verksamheter under dessa år.

Efter de spektakulära rymningarna från svenska säkerhetsfångelser under 2004 skedde en snabb och omfattande utbyggnad av säkerheten vid alla anstalter. Det gällde framförallt skalskyddet men även inre rutiner och prioriteringar påverkades starkt av ett säkerhetstänkande. Uttrycken "risktänkande" och "riskbedömning" blev vägledande för i princip alla åtgärder inom fångelserna och alla beslut om intagna. Det gällde naturligtvis inom högsäkerhetsanstalter men i hög grad även inom övriga slutna och öppna anstalter. Det tycks också på många håll ha lett till att den nära och förtroendefulla relation som skisserades genom kontaktmannaskapet nu ifrågasattes och misstänkliggjordes, och att en större distans mellan vårdare och intagen förordades.

De första egna utvärderingarna av de "evidensbaserade" programmen i förhållande till senare återfall i brott kom 2009, och sedan dess har flera missbruks- och kriminalitetsinriktade program utvärderats. Vissa av programmen har då visat små positiva förändringar för de som genomgått hela programmet, jämfört med en matchande kontrollgrupp som satts samman i efterhand av icke deltagande intagna. Vissa program har inte visat några skillnader, och något program där utvärderingar visat ökade återfall i brott har lagts ner. När det gäller de som hoppar av innan de fullföljt programmet, så har dessa i allmänhet högre återfall än kontrollgruppen har! (Kriminalvården 2014) Detta kompliceras ytterligare av den selektion på motivationsbasis som görs av programgruppen, och som i sig kan förklara skillnader. Det är också ett känt faktum att

denna typ av utvärdering med matchande kontrollgrupp som regel visar mer positiva resultat än regelrätta studier med slumpade grupper, s.k. RCT-studier (se t.ex. Tilley 2009). Det är alltså en ganska bräcklig grund som Kriminalvårdens programevidens vilar på.

Kontaktmannaskapet som arbetsform har ett starkt stöd bland kriminalvårdarna och ses som ett meningsfullt arbetssätt. Det har framkommit i olika rapporter, såväl som i vår egen enkätstudie till ett nationellt urval kriminalvårdare 2008, alltså efter de stora program- och säkerhetsåtgärningarna. Det var en stor andel som såg kontaktmannaskapet som viktigt, och likaså en stor andel som angav att de rehabiliterande och relationsbyggande uppgifter som utförs inom kontaktmannaskapet var centrala. Det som även framkom då var att tiden att utföra ett fullgott kontaktmannaskap ofta inte fanns, då andra uppgifter (som kontroller och akuta insatser) prioriterades allt högre inom organisationen. Kontaktmannaskapets, trots allt, breda stöd verkar också ha haft en enande eller överbryggande funktion, under en tid då specialiseringen inom olika typer av fängelseavdelningar tagit fart.

Den utbyggda basutbildning för personal som tillkom 2001 och som avsåg framförallt kriminalvårdare som inte hade relevanta högskolekunskaper, har under många år varit ifrågasatt i budgettider. Den stora besparingen 2011 ledde till att den delen definitivt lades ner. Det kan tyckas märkligt samtidigt som kraven på kompetens och kunskaper ökar för i stort sett alla andra yrken. Och det arbete som kriminalvårdare utför har knappast beskrivits ha blivit enklare med tiden. Nedläggningen av högskoledelen innebär att utbildningen för kriminalvårdare idag består av en kvarvarande intern kurs på 20 veckor som delvis utgörs av prak-

tik på sin egen anstalt. Detta blir särskilt anmärkningsvärt då man i vårt grannland Norge i stället byggt ut grundutbildningen för kriminalvårdare till ett tvåårigt högskoleprogram.

Man kan fråga sig vad som styr och har styrt Kriminalvårdens utveckling och satsningar under de senaste decennierna? Ett enkelt svar är: de ramar och regleringsbrev som utgår från regeringen och justitiedepartementet. Men för oss som följt Kriminalvårdens utveckling under en längre tid framstår det svaret som ofullständigt. Ledningen har i minst lika hög grad styrts av *kritik*, och då framförallt uttalad mediekritik av enskilda händelser, men även kritik från olika granskningsrapporter. Man kan därtill lägga en *rädsla för eventuell kritik* som tydligt styrt den centrala organisationen på senare år, och som gjort den mindre öppen och transparent för insyn av media, forskning etc. Därtill styrs organisationen även av ett *mode* när det gäller offentlig verksamhet som ofta kallas New Public Management eller NPM. NPM innebär att offentliga myndigheter ska styras att efterlikna privata företag i sitt sätt att fungera. I Kriminalvårdens fall har detta framförallt inneburit att ökad centralstyrning och mätbar effektivitet varit de dominerande ledorden för utvecklingen under senare år. I detta tänkande är också Kriminalvården som varumärke, och hur den framställs, viktigare än dess faktiska fungerande.

Kontaktmannaskapets nedrustning idag synes ske i form av mindre prioritering och lägre betoning av denna roll allmänt, och av de uppgifter den innehåller. Samtidigt sker uttalade prioriteringar av säkerhetsarbete och kontrolluppgifter, åtgärder som lätt kan redovisas i egen statistik. Likaså sker en fortsatt satsning på de olika manualstyrda missbruks- och kriminalitetsprogrammen, vilka kan ses som betydligt mer ”utvärderingsvänliga” än det individuellt inriktade och

mer komplicerade kontaktmannarbetet. Även om programutvärderingarna i sig ännu inte visar några påtagliga resultat så tycks de ändå i sig ha ett stort symbolvärde för en organisation som Kriminalvården. Läger vi därtill nedrustningen av den utbildning som tillkom 2001 för att kriminalvårdare skulle kunna utföra ett bra kontaktmannaskap, så blir det svårt att se hur kontaktmannainstitutionen ska kunna fortsätta att fungera och utvecklas. Det innebär sammantaget att det kontaktmannarbete idag finns kvar, utförs mycket *tack vare* ett intresse från avdelningspersonal att göra skillnad, och *trots* en organisation som idag verkar ge allt mindre stöd för denna roll och detta arbete. ■

Några referenser

- Bruhn, A., Nylander, P. Å. och Lindberg, O (2016) Swedish 'prison exceptionalism' in decline. Trends towards distanciation and objectification of the Other. I: Eriksson, A. (2016) Punishing the Other. New York: Routledge.
- Kriminalvården (1997) Kontaktmannaskap – en grundnorm. (opubl.)
- Kriminalvården (2000) Kontaktmannaskap. Norrköping; Kriminalvården.
- Kriminalvården (2014) Utvärdering av Kriminalvårdens behandlingsprogram. Norrköping; Kriminalvårdens Utvecklingsenhet.
- Tilley, N. (2009) Crime Prevention. Cullompton: Willan Publishing.
- Per Åke Nylander, lektor i socialt arbete, Örebro universitet
- Claes Holm, tidigare adjunkt i socialt arbete, Örebro universitet
- Anders Bruhn, professor i socialt arbete, Örebro universitet
- Daniel Uhnöo, lektor i socialt arbete, Örebro universitet
- Jürgen Degner, lektor i socialt arbete, Örebro universitet

Kriminalvårdens missionsarbete

Martin Gillå, chef för kriminalvårdens internationella enhet

Av Thomas Ekbom

Hej Martin!

Trevligt att ses igen. Vi träffades ju när du gick Kriminalvårdens chefsförsörjningsprogram en gång i tiden. Vi sitter här för att du ska berätta om Kriminalvårdens Internationella enhet där du blivit chef.

Välkommen!

Först några ord om dig själv. Hur hamnade du i Kriminalvården?

Jag är uppväxt i Kumla och i någon mening blev nyfiken på vad som hände innanför murarna. Efter studenten så pluggade jag både på universiteten i Göteborg och Uppsala och läste bland annat i ämnet freds- och konfliktkunskap. Jag vikarierade under studietiden som vårdare, både i Kumlaanstalten och i häktet Uppsala. Jag trivdes i mötet med de intagna. Under studietiden praktiserade jag även på UD och arbetade med europeisk säkerhetspolitik. Men jag trivdes inte i den miljön och sökte mig tillbaka till kriminalvården.

Intressant. Berätta mera.

Jag började som vikarie på den regionala placeringsenheten som då var placerad på Kronobergshäktet. Jag var även med när Kriminalvården inrättade den nationella placeringsenheten och blev chef där 2005. Jag arbetade där i sammanlagt ca sju år och blev sedan verksamhetscontroller, senare delprojektledare i Kriminalvårdens omorganisation. I den nya organisationen blev jag chef för Beredningsenheten med ansvar för bl.a. Kriminalvårdens värdegrunds- och jämställdhetsarbete, intern styrning och kontroll samt föredragningarna hos GD. I augusti 2016 blev jag chef för Internationella enheten efter att Christer Isaksson gick i pension.

Tack för din presentation. Låt oss gå över till ditt arbete nu. Hur ser förhistorien ut till dagens internationella arbete ut?

Svensk kriminalvård är världsledande inom många områden sedan många år. Det som har skapat denna position är bl.a. en

hög kunskapsnivå, en human attityd till klienter och uppdraget samt en bra balans mellan säkerhet och vård. Internationellt är vi uppskattade genom våra insatser genom FN tack vare Dag Hammarsköld, Jan Eliasson och Margot Wallström och genom SIDA. Sverige har även en fördel av att inte ha någon kolonialhistoria. Fram till 2005 arbetade svensk kriminalvård genom olika bilaterala utvecklingsarbeten, t ex med Georgien.

Och hur ser det internationella arbetet ut idag?

Vi har sekunderad personal runt om i världen i olika fredsbevarande missioner inom ramen för FN och EU. Den internationella enheten driver även en missionsförberedande utbildning, United Nations Prison and Probation Officers Course (UNPriPOC) som är till för de som ska sekunderas till dessa missioner. Utbildningen har ett gott renommé internationellt och har fått ett mycket bra mottagande. Utbildningen har utvecklats under åren till att bli mer kriminalvårdsspecifik med bl.a. fokus på mänskliga rättigheter i anstaltsmiljöer. Vi bedriver även sedan förra året ett bilateralt utvecklingsarbete med Kenya i syfte att bidra till och utveckla den kenyanska kriminalvården inom både anstalt och frivård.

Hur ser utbildningen konkret ut?

Kursdeltagare söker till utbildningen som även är en del av urvalsprocessen till att senare kunna sekunderas till utlandsmission. Även utländska kriminalvårdare antas till utbildningen. Utbildningen, som genomförs på engelska, och även på franska, innehåller bl.a.

- mänskliga rättigheter och Mandela Rules,
- kunskap kring utmaningar med särskilt utsatta grupper som t.ex. kvinnor, unga och intagna med psykiatrisk problematik
- security awareness
- projektledning
- uppförandekoder

Vad har kursdeltagarna sagt om utbildningen efter kursen?

Många uttrycker att det är den bästa utbildningen som de gått. Genom kursen och senare missionen får deltagarna insyn i och intryck från helt andra kulturer. Utlandstjänstgöringen är ofta på 12 månader. Då många mandat för missionerna är s.k. mentoring- och advicing-uppdrag så ingår ofta att vara rådgivare till lokala chefer, men vi utbildar även en hel del på plats.

Att komma tillbaka efter en utlandstjänstgöring är ofta en stor utmaning. Internationella enheten ordnar professionella avlastningssamtal. I senare fallet kan det handla om att tala av sig efter allt man har upplevt.

De som varit ute i utlandstjänstgöring används även ofta efter hemkomsten som resurser i den missionsförberedande utbildningen UNPriPOC. Det finns mycket att berätta om förhållandena i missionsländerna, om t ex kulturskillnader när det gäller synen på mänskliga rättigheter, korruption och hur samhällsstrukturen ser ut, men även om säkerhetsläget och vad man behöver tänka på som utsänd. Hur ska man exempelvis förhålla sig till en situation där flertalet av de intagna är "förlorarna" i ett inbördeskrig medan kriminalvårdarna är "vinnarna"? Vad skapar det för spänningar, både inom en anstalt men även i samhället i stort.

Hur samlar ni in och dokumenterar den kunskap ni möter och som ni upplever svensk kriminalvård kan ha nytta av?

En viktig fråga är hur vi jobbar med s.k. hemtagningseffekter. Det handlar om allt ifrån vad våra utsända tar med sig hem och kan bidra med i sitt ordinarie jobb hemma på sin anstalt, häkte eller i frivården. Men lika mycket när vi deltar på internationella seminarier och i olika sammanhang. Vad kan vi bidra med och vad kan vi lära av andra?

Ingår det i ert arbete att spana in hela världen och hitta kunskaper som ni kan importera?

Nej, det hade varit ett alldeles för stort och utmanande uppdrag. Vi har experter i myndigheten inom en rad olika områden och det är viktigt att de olika expertavdelningarna och enheterna bevakar sina respektive områden utifrån ett internationellt perspektiv.

Hur hanterar ni situationer där ni ser att de mänskliga rättigheterna kränks grovt?

Det viktiga är att komma ihåg att vi oftast inte har mandat att kliva in och korrigera faktiska ageranden, utan i våra rådgivande roller så måste vi förhålla oss till det. Det kan dessutom vara en av de svåraste uppgifterna och rent mentalt utmanande att bevittna överträdelser och inte kunna agera på det direkt. Det vi kan göra är att rapportera, ge råd och stöd till ett förändrat beteende.

Hur kan Sveriges nya roll i säkerhetsrådet påverka ert arbete?

Ett ökat svenskt fokus och engagemang för fredsfrämjande frågor skapar naturligtvis förutsättningar och incitament för oss att bidra än mer än vad vi gör idag. Kriminalvården är den svenska myndighet som har störst andel utsända inom sin sektor internationellt och vi har dessutom relativt sett störst andel kvinnor bland de vi sänder ut på utlandstjänstgöring.

Stort tack för din medverkan och lycka till i arbetet!

Tack!

Sagor som skapar skillnad

Projektet Godnattsagor inifrån startade i Malmö 2008 på initiativ av Karin Johansson, bibliotekarie med anstaltserfarenhet, och med en engelsk verksamhet som förebild och inspiration. Finansieringen kom från Brottsförebyggande rådet, Kulturrådet och Allmänna arvsfonden. Det startade på anstalterna Fosie och Kirseberg, senare också på Tygelsjönanstalten.

Av Gunnar Warren

Tanken var att med fokus på barnperspektivet låta intagna fäder genomgå en studiecirkel om böcker och läsningens betydelse och därefter läsa in en saga på CD. Skivan skulle ges till deras barn som härigenom skulle kunna höra och känna pappas närvaro trots frånvaron och därmed stärka relationerna dem emellan. Det handlade också om att försöka minska de negativa effekterna av pappans frånvaro på grund av fängelsestraffet. Föreningen Bryggan och KRIS deltog i de förberedande diskussionerna, och under varje studiecirkel skulle någon av anstaltspersonalen, som visat särskilt intresse för verksamheten, delta.

Projektet vilade således på fyra ben: barnen, de intagna föräldrarna, betydelsen av läsning och berättande samt samverkan mellan biblioteket och Kriminalvården.

Fil.dr. i socialt arbete, tillika universitetslektor vid Malmö högskola, Annelie Björkhammen Turesson gjorde 2011 en utvärdering av projektet, vilken redovisades under sam-

ma namn som rubriken ovan. Vid ett välbesökt regionalt möte i Malmö med Kriminalvårdens Kamratförening i oktober i år, berättade hon om projektet och utvärderingen för en intresserad församling.

Projektets studiecirkel var upplagd med sex träffar, under ledning av en bibliotekarie, varunder deltagarna i en "läsvänlig" miljö gavs en introduktion i läsningens betydelse, inspirerades till högläsning av en inhyrd skådespelare, valde sagor och språk samt gjorde själva inspelningen. Därefter fick man redigera materialet och ansvara för omslag och distribution. CD-skivorna skulle sändas hem till barnet tillsammans med både sagoboken och några andra böcker, för att stimulera till fortsatt läsning. Det bifogades också ett fotografi av pappan när han läser.

Det var viktigt att barnets mor (eller annan "omsorgsgivare") var informerad och hade godkänt det hela. Mellan cirkelträffarna fick de intagna tillfälle att öva högläsning i sin enskildhet.

Uppföljningen syftade till att studera projektets måluppfyllelse, hur det påverkade de intagna, barnen och relationerna inom familjen, och huruvida det ökade förståelsen och intresset för läsning. Man ville också hitta generaliserande metoder för en fortsättning och spridning av verksamheten till andra anstalter i landet.

Forskningsmetodiken var dels deltagande observationer, dels enkäter och intervjuer med barn, fäder och mödrar, samt med projektledaren och kriminalvårdens personal.

Enkäten fick en hög svarsfrekvens: 70 av 70 fäder, 46 av 70 mödrar och 9 av 11 kriminalvårdare.

Resultatet för samtliga undersökningsmetoder pekade i samma riktning: ett stort intresse, litet bortfall och liten variation. De allra flesta var positiva eller mycket positiva. Det var ingen skillnad mellan anstalterna.

De intervjuade barnen (6-11 år) förmedlade en glädje över läsningen. ”Det värmdde mitt hjärta så mycket när min pappa läste för mig, så jag skulle gärna vilja att pappa läser fler sagor för mig”, uttryckte sig en av dem.

Av de intagna tyckte 91 % att studiecirkeln fört med sig att de känt sig mera delaktiga i barnens vardag. 95 % av fäderna fick en ökad lust att läsa för sina barn, och man menade att läsningen bidrog till relationsförbättringar och att den i sig förde med sig en god språkutveckling. Sagoläsningen kunde också ge möjlighet att ta upp svåra frågor med barnen. Det konstaterades vidare att det var viktigt att man läste på sitt modersmål, eftersom det ger med ”färg” åt framställningen.

” *Det bästa jag gjort under mina sju år på anstalt!*

Av mödrarna ansåg 93 % att barnen reagerat positivt på ”sagopaketet” med CD och böcker. Det påverkade familjen som helhet, skapade en kontinuitet i relationen mellan pappa och barn, och mödrarna kände sig inte riktigt lika övergivna, utan tyckte att

” *Det enda negativa: för kort program, tråkigt när det tog slut...*

papporna faktiskt gjorde något för sina barn. Barnen kunde hitta tröst i CD-skivan. Att höra pappans röst rapporterades skapa harmoni och trygghet.

På minussidan konstaterades att sagorna kan väcka svåra känslor till liv, och förberedelser och ”förvarning” ansågs därför som mycket angeläget. En mamma uttryckte oro för att det kunde väcka falska förhoppningar om en pappa som kanske aldrig skulle komma att ta sitt föräldransvar.

Även mödrarna rapporterade ett ökat intresse för läsning.

Personalen ansåg projektet som ett viktigt sätt att aktivera papparollen, och att det kan bidra till att reparera de skador som kriminalitet och missbruk förorsakat. Papporna tvingas fokusera på barnens behov och får möjlighet att visa att de bryr sig och stärker därigenom föräldrarollen. Projektet var också en aktivitet som bröt mot den gängse fängelsekulturen, skapade förutsättningar för positiva samtalsämnen, motiverade till deltagande i andra program samt skapade bättre relationer mellan intagna och personal.

Av utvärderingens slutsatser framgår att en viktig framgångsfaktor var att det kom kunniga (och envisa!) ledare utifrån, och att

projektet skapade både inspiration och glädje hos medverkande kriminalvårdspersonal.

På minussidan stod att det många gånger krockade med säkerhetstänkandet, att det förekom negativa kommentarer från annan personal, och att vårdarna som deltog i studiecirklarna många gånger saknade stöd och uppmärksamhet från sina överordnade.

En metodhandbok arbetades fram för att underlätta fortsatt arbete med Godnattsagor inifrån.

Verksamheten kräver både engagemang och resurser. I konkurrens med annan, evidensbaserad, programverksamhet har sa-

gorna haft svårt att vinna ekonomiskt gehör uppifrån, men programmet har likväl spritt sig både inom landet och till våra nordiska grannländer.

Man kan konstatera att barn och familj är tämligen osynliga begrepp i gällande fängelselagstiftning, och att de även har saknats i kriminalvårdens mål och visioner. Dock kan man hoppas att det nu ”rör på sig”. T.ex. att döma av septembernumret av Kriminalvårdens personaltidning OmKrim, där det skrivs mycket om barnperspektivet. Frågan har fått förnyad aktualitet nu när FN:s barnkonvention snart kan förväntas bli svensk lag. ■

Samtal om Kriminalvårdens forskning i ett 50-års perspektiv

Kamratföreningen medlemmar möttes för att diskutera ämnet

Den interna och externa forskningens och utvärderingens roll i utvecklingen av kriminalvården i ett 50 års perspektiv.

Av Birgitta Göransson

F.d. forskningsledarna i Kriminalvården Norman Bishop och Lars Krantz samtalade tillsammans med mötesdeltagarna kring temat. Representanter från Kriminalvårdens FoU-enhet vid huvudkontoret var också inbjudna men hade förhinder att medverka.

Lars Krantz inledde diskussionen genom att definiera begreppen och ge bakgrundsfakta:

Forskning - definitioner och förklaringar av FoU

Forskning är ett systematiskt arbete för att söka efter ny kunskap eller nya idéer med eller utan en bestämd tillämpning i sikte.

Utveckling kan delas upp i egen och utlagd forskning och utveckling (FoU). Egen FoU har utförts av enhetens egen personal eller av konsulter i FoU-projekt som letts av enheten och där enhetens personal arbetat tillsammans med konsulterna. Till egen

FoU räknas även FoU som gjorts på beställning av andra. Utlagd FoU är den som enheten givit andra i uppdrag att utföra samt understöd för FoU som enheten lämnat till andra enheter, t.ex. bidrag till universitet och högskolor.

FoU kan delas in i:

Grundforskning - ett systematiskt arbete för att söka efter kunskap eller nya idéer utan en bestämd tillämpning i sikte.

Tillämpad forskning – ett systematiskt arbete för att söka ny kunskap eller nya idéer med en bestämd tillämpning i sikte.

Utvecklingsverksamhet – ett systematiskt arbete som utnyttjar forskningsresultat, vetenskaplig kunskap eller nya idéer för att åstadkomma nya material, varor, tjänster, processer, system, metoder eller väsentliga förbättringar av redan existerande sådana.

Kriminalvårdens forskning

Den forskning som bedrevs under åren 1970-2000 resulterade i ca 150 rapporter och den Forskningskommitté som fungerade ett par år i början av 2000-talet publicerade drygt 20 rapporter. Den nya Utvecklingsenheten som inrättades 2006 har publicerat ca 85 rapporter och har 17 pågående studier. Dessutom har man internt utvärderat cirka 10 behandlingsprogram och genomfört klientkartläggningar, rapporter om återfall, drogsituationen etc. En imponerande kunskapsbank finns tillgänglig. Hur mycket använder vi den och hur spridda är resultaten?

När den nya Utvecklingsenheten skapades av generaldirektör Lars Nyhlén fick Kriminalvården för första gången en disputerad chef, adjungerad professor och flera doktorander som skulle disputera samt en extern vetenskaplig panel som granskade forskningsprojekt och ackreditering av program. Gd bestämde viktiga forskningsområden och ville att insatser skulle bedömas utifrån kriminalvårdens nytta och relevans. Kriminalvården måste veta att den gör rätt saker för att minska återfall i brott. Etikprövning har alltid tillämpats av Kriminalvården. År 2007 hade Kriminalvårdens egen Fou-verksamhet 2 personer med forskarexamen och de var män. År 2015 fanns det 7 personer med forskarexamen, 3 män och 4 kvinnor. Utgifterna för den egna Fou-verksamheten har uppgått till mellan 7-8 Mkr och den utlagda forskningen till 3 Mkr per år under den senaste 10-årsperioden.

Studier och kartläggningar har genomförts inom olika områden alltifrån "action-research" i början av 1970-talet när Gävleanstaltens terapeutiska samhälle studerades

till studier med experiment- och jämförelsegrupper där effekten av olika behandlingsprogram i form av återfall i brott kontrollerats. Vårdklimatstudier har gjorts senare liksom utvärdering av olika samtalsmodeller som Motiverande samtal, STICS och MIK. De sista åren även socioekonomiska bokslut och studie om empowerment.

Under åren har många olika klientkartläggningar genomförts; en del med fokus på olika kategorier av dömda exempelvis ungdomsfängelseklientel, narkotikamissbrukare, anstaltsklienter, rattfyllerister, för att följas av studier om klienternas levnadsförhållanden, klientutveckling, läs- och skrivsvårigheter, psykiska hälsa, ADHD, läkemedelsassisterad behandling m.fl. Kartläggningar med fokus på personalen genomfördes vid organisationsförändringar, t.ex. Kumla, Malmö. I frivården studerades tidsanvändning och försök med fältarbete. En del problemområden har också studerats under årens lopp som uteblivanden, rymningar och fritagningar, psykofarmaka på anstalt, våld och hot samt gängbildningar.

Diskussion

På en fråga till Norman Bishop om varför den första forskningsenheten bildades svarade han att han rekryterades av Torsten Eriksson från Europarådets Brottslighetsavdelning för att ge Kriminalvårdens verksamhet mer respekt. Både Torsten Eriksson och näste generaldirektör Bo Martinsson ville med denna kunskap skydda sig och Kriminalvården mot kritiken från media och politiker. Men ingen av dem utnyttjade forskningen primärt för att förändra eller utveckla verksamheten.

Norman betonade att Gd:s inställning och användning av forskning har stor betydelse. Högre chefer kan utveckla ett "Toxic leadership" som dödar initiativ och utvecklingsidéer. Ett sådant exempel var den aktionsforskning som bedrevs på Gävleanstalten. På anstalten utvecklades ett terapeutiskt samhälle. Man såg de intagna som behandlingsresurser. De kunde både ta ansvar och konsekvenser. Forskarna följde uppbyggnaden och studerade resultaten som redovisades i den första rapporten i den "Oranga serien". En ny regionchef kunde inte acceptera Gävlemodellen och beslutade att avsluta försöket och Kriminalvårdsstyrelsen sa inte emot.

Andra historiska forskningsinsatser, som fått stort inflytande, var det s.k. Sundsvallsprojektet där dåvarande skyddskonsulenten Barbro Schillander Lundgrens verksamhet var en del. Studien leddes av forskare som ville genomföra en studie med experiment och jämförelsegrupp. Frivården i Sundsvall var experimentgruppen och tillfördes stora resurser i form av nyanställd personal. Ingen plan gjordes om hur förstärkta resurser skulle användas. Resultaten skulle jämföras med ett äldre frivårdsdistrikt med få resurser, nämligen frivården i Karlstad ledd av Barbro Schillander. Studien inleddes samma dag den nya personalen började i Sundsvall. Karlstad visade bättre resultat än Sundsvall vilket enligt Barbro berodde på att frivårdarna hade upparbetade relationer till klienterna och till samarbetspartner, som kunde ordna vård, bostad och arbete. Frivårdarna kunde själva prioritera sina insatser utifrån kännedom om klienternas behov. Forskaren Eckart Kühnhorn visade att avsaknaden av en plan för ökade resurser ledde till en ökning av byråkratiska aktiviteter t.ex. sammanträden, som inte var till nytta för klienterna.

Vid denna tid fanns inom forskningen föreställningen om "Nothing Works" och resultatet av Sundsvallsprojektet blev ett exempel på detta i stället för att man analyserade resultatet utifrån en bristande forskningsdesign eller utgick från att bygga vidare på kunskap som fanns i "Karlstadmodellen". I stället påverkades hela Kriminalvården till ökad passivitet till dess "What Works" rörelsen "importerades" till Sverige genom engagerade Kriminalvårdare på regional och central nivå.

En viktig insats var Sten-Åke Lövdahls krav på kvalitet i behandlingsarbetet, vikten av struktur, dokumentation och evidens i form av "Krav & Råd" och "Proleg". Följt av Lasse Krantz utveckling av akkreditering av behandlingsprogram.

Vi konstaterade på mötet att mycket lite forskning fokuserat på personalen. Personalen är ju trots allt Kriminalvårdens viktigaste resurs. Ett undantag är Annika Härenstams undersökning 1986 tillsammans med Töres Teorell där hon mätte personalens stressnivåer med fysiologiska mått, intervjuer och enkäter. Stressnivån visade sig vara mycket hög hos vårdpersonalen och särskilt hög på anstalter med många narkomaner. En anstalt undantagen - Österåker som förutom många narkomaner också arbetade med särskilda insatser riktade mot målgruppen. De höga stressnivåerna var inte jämnt spridda utan var relaterade till ledarstil och medinflytande. Chefer som hade ett öppet samarbetsklimat, lyssnade på sin personal och gav dem inflytande, hade underställda med lägre stressnivåer och bättre arbetsmiljö än de där ledaren betonade lydnad, lugn och so-pade alla konflikter under mattan.

Kriminalvården har idag en stor FoU enhet som producerat 100 tals rapporter. Hur assimileras dessa i en stor organisation? Ett exempel där Kriminalvården ansträngt sig att ta del av och låta verksamheten förändras utifrån forskning är den Narkotikasatsning som genomfördes 2002 till 2006. Förslagen i den handlingsplan som skrevs fram av en tvärfacklig expertgrupp inom Kriminalvården (CDG) utgick ifrån den forskning och erfarenhet som fanns tillgänglig år 2000 när arbetet påbörjades. Insatserna utvärderades av Brå vid tre tillfällen och de brister som Brå noterade förändrade både organisationen av verksamheten och innehållet i genomförandet. Den forskningskommitté som vid denna tid var inrättad leddes av några ur CDG och annan forskning initierades av CDG som ytterligare kunde ge kunskap för att förbättra satsningen t.ex. metaanalyser över möjliga resultat när man bedriver behandling i straffsystem, hinder för implementering av program, läkemedelassisterad behandling m.m. En vårdklimatstudie genomfördes också där både intagna och personal fick uttrycka sin syn på arbetet respektive tiden i anstalt och vad som kunde förbättras.

Lars Krantz påpekade att återfall egentligen är ett dåligt resultatmått. Återfall sker efter det att polisen upptäckt ett brott, åklagaren har presenterat fallet för en domstol och denna domstol har dömt personen till en Kriminalvårdspåföljd. Återfall är därför ett mått på rättsvårdssystemet och inte på individens upprepade brottsliga gärningar.

En stor brist i dagens forskning inom Kriminalvården är, menar Norman, att det inte sker någon replikering av tidigare studier och att ingen arbetar och analyserar drop-outs. Det finns internationell forskning som visar att när studier replikerats har endast en tredjedel av dem understött de tidigare resultaten. Kunskap ökas bland annat genom teorier. Det går alltid att finna en massa fakta som stödjer teorin. Viktigaste fakta att beakta är de som vederlägger teorin.

Det är i dagens forskning också mycket fokus på en enda insats i stället för helheter och hur olika insatser kompletterar varandra. Kriminalvården utgår idag från RBM (Risk., Behov, Mottaglighet). Internationellt börjar man ifrågasätta den modellen som alltför begränsad i tid och innehåll. De flesta brottslingar lägger av, men processen tar tid och beror ofta på att de kommer in på mer "naturliga livsformer" (bygger familj, hittar bra jobb etc) I stället borde man, som forskaren Frank Porporino föreslår, utgå från "Good Lifes Model". Porporino menar att sökandet efter evidensbaserad praktik blir blind empirism såvida man inte förstår hur denna praktik fungerar. Riskbedömningar misslyckas många gånger att fånga dynamiska förändringsbara riskfaktorer och samspelet mellan olika faktorer som kan förändra risken för återfall. Med detta inlägg kunde vi konstatera att den som var mest uppdaterad till aktuell forskning var den äldste medlemmen i Kamratföreningen, Norman Bishop 95 år. ■

Forsknings- och utvärderingsenheten år 2016

Forsknings- och utvärderingsenheten (FoU) har i uppdrag att medverka till en human, rättssäker, effektiv, kvalitetssäkrad och evidensbaserad kriminalvård som verkar för att förebygga återfall i brott. FoU bidrar genom såväl forskning inom relevanta områden som utvärdering av både behandlingsprogram och övrig verksamhet inom Kriminalvården. FoU verkar såväl i nationella som internationella forsknings- och utvärderingssammanhang. Grunden för forsknings- och utvärderingsarbetet är effektiva processer som bygger på vetenskapliga metoder. Alla interna och externa forskningsförslag granskas utifrån relevans och vetenskaplig kvalitet. FoU har en tydlig akademisk förankring, dels genom det vetenskapliga rådet, dels genom disputerade medarbetare med väl etablerade kanaler till den akademiska världen. En viktig del av arbetet de kommande åren är att vidareutveckla och vid behov komplettera existerande kontaktnät, inom såväl akademi som övriga samhället.

Fokusområden för FoU 2016–2020

FoU kommer under perioden 2016–2020 att ha följande fokusområden, valda utifrån Kriminalvårdens uppdrag, generaldirektörens prioriteringar och en uppföljning av senaste årens FoU-verksamhet:

- individanpassade klientinsatser med särskild inriktning mot häktesverksamhet
- våldsbejakande extremism
- hedersrelaterad brottslighet
- genus och jämställdhet.

Kriminalvårdens strategi för FoU 2016–2020 kommer att revideras senast hösten 2020, men fokusområdena kan komma att utökas eller förändras under strategiperioden om det bedöms som nödvändigt.

Våldsbejakande extremism

Hillevi Engström har tillträtt som nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Samtidigt tillträdde också Johan Dixelius som huvudsekreterare i kommittén. De kommer att leda arbetet under kommitténs förlängda uppdrag till och med den 12 januari 2018.

Av Thomas Ekbohm

Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism arbetar för att förbättra samverkan mellan myndigheter, kommuner och organisationer på nationell, regional och lokal nivå för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Samordnaren ska även verka för att öka kunskapen om våldsbejakande extremism samt främja utvecklingen av förebyggande metoder.

Olika myndigheter tar aktiv del i detta arbete. Det finns inte mycket forskning i ämnet, men myndigheterna informerar sig om hur man arbetar i andra länder, t ex Tyskland och Storbritannien där man genomför programverksamhet på olika institutioner eller i Danmark där man använder sig mycket av mentorer. Myndigheterna i Sverige utbyter också erfarenheter med varandra.

Inom Kriminalvården har bl.a. Jenny Yourstone en av rollerna i arbetet mot våldsbejakande extremism. Hon arbetar på FoU-enheten och har bland annat undersökt hedersvåld och möjliga vägar att förebygga och hantera det. Jag pratade med henne och hon berättade att det finns många lärdomar från det området som kan användas i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Jenny beskriver bakgrunden till den våldsbejakande extremismen. Vi har fått ett nytt världsläge som har ändrat dagordningen. Det är en heterogen grupp människor som är aktiva i våldsbejakande extremism. Några blir lockade av stark ledare att utföra våldsamma handlingar. Andra kan ha en fanatisk religiös tro och är beredda att agera utifrån den tron.

Det är svårt att bedöma olika individers motiv och det kräver en noggrann kartläggning för att skapa rätt hantering av problemet. I kriminalvården berörs personalen på alla nivåer i organisationen. Det gäller enskilda vårdare, arbetsledare m.fl. på lokal nivå liksom olika handläggare och chefer på central nivå. Man kan tänka sig att kunskap om våldsbejakande extremism är viktig för såväl anstaltsplacerare som kontaktmän.

Kriminalvården hämtar erfarenheter från olika Europeiska länder. Arbetet just nu handlar både om att bygga upp en kun-

skapsbank och utveckla strategier och praktiska metoder. Det gäller också att analysera behov av utbildning för personal och skapa rutiner för råd och stöd för dem som möter våldsbejakande klienter i vardagen. I ett senare skede kan ett forskningsprojekt bli aktuellt.

Det ska noteras att arbetet med våldsbejakande extremism är ett av de områden som tidigare samordnaren Mona Sahlin har pekat ut. ■

Varför New York?

Saxat ur professor emeritus i sociologi Sven-Åke Lindgrens blogg
kriminologiposten <https://kriminologiposten.blogspot.se>

Kriminologiposten

Sven-Åke Lindgren, professor emeritus i sociologi Jag skriver för att förmedla forskningsbaserad kunskap om kriminologiska frågor. Jag vill invända mot och anföra motskäl till de rena lögner, faktoider, kategoriska förenklingar och inskränkta tyckanden som florerar i debatten om brottslighet, brottslingar och kriminalpolitik. Jag publicerar inlägg periodiskt.

fredag 22 november 2016

Särskilt utsatta områden

För knappt ett år sedan publicerade NOA (nationella operativa avdelningen) inom polisen en uppmärksam rapport om det svåra läget i 15 svenska bostadsområden. Dessa 15 kallas särskilt utsatta, och de utgör en delmängd av sammanlagt 53 identifierade utsatta områden. Dessa kännetecknas bl.a. av låg socioekonomisk status och kriminella gruppers påverkan på lokalsamhället. Invånarna i ett särskilt utsatt område upplever att det finns en potentiell hotbild från de kriminella grupperna, vilket skapar otrygghet och leder till en minskad benägenhet att anmäla brott och medverka i rättsprocessen. Enligt rapporten kan det även förekomma systematiska hot och våldshandlingar mot vittnen, målsägare och anmälare. Situationen är sådan att det är svårt eller nästintill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag. Förτροendet för polisen

Om mig

Sven-Åke Lindgren
G+ Följ 4
Visa hela min profil

Bloggarv

▼ 2016 (11)
▼ november (5)
Särskilt utsatta områden
AB Volvo och kartellaffären (fortsättning)

En aktuell tio tusenkronors fråga är hur gängvåldet ska stoppas. Många söker svaret i USA, allra helst i New York. Senast var det "varumärkesdoktorn" Eva Ossiansson som i GP (2/11) refererade till ett lyckat Harlempjekt. Tidigare har otaliga svenska studiegrupper rest till NY för att lära om "broken windows" och "nolltolerans". Men ingen tycks ha ställt frågan vad NY egentligen kan lära oss om brottsbekämpning. Visst, staden har med framgång fått ned brottsnivåerna, från mycket höga nivåer. Men det har andra amerikanska storstäder också lyckats med, liksom storstäder i andra länder. Och hur ser det egentligen ut om man synar den amerikanska statistiken?

År 2015 hade NY 4,1 fall av dödligt våld per 100000 invånare. I Sverige låg det på 1,13 (sett till hela landet). I storstäderna ligger det kring 1,5–2.0 per 100000 invånare. Mindre än hälften jämfört med

NY. Då ska man också tillägga att mord/dråp i USA i betydligt högre grad sker med skjutvapen. NY utmärks också av en hög nivå grov misshandel; 357 fall per 100000 invånare. Det är betydligt högre än för motsvarande andra amerikanska storstäder. Även inom denna kategori tar skottskadorna större plats än för motsvarande skador i Sverige. Grov misshandel definieras i den amerikanska kriminalstatistiken som "... en attack med syfte att tillfoga svåra eller grova kroppsskador." Eftersom den svenska kriminalstatistiken inte längre särredovisar grov misshandel är det svårt att få fram en pålitlig jämförelsesiffra. Men Socialstyrelsens sjukvårdsdata visar att patienter som lagts in för vård på grund av övergrepp av annan person år 2014 uppgick till knappt 20 per 100000 invånaren. Enligt NTU för 2015 kan antalet personer som sökte någon form av vårdkontakt för misshandel beräknas till 31000, vilket skulle motsvara ca 315 fall per 100000 invånare. Med reservation för

svårigheterna att jämföra anmälningsdata och sjukvårdsdata kan man nog hävda att den grova våldsnivån i Sverige åtminstone inte är högre än den i NY.

NY har 408 poliser per 100000 invånare. I Sverige finns det enligt EU-statistik 109 per 100 000 invånare. Svenska politiker och debattörer tävlar för tillfället om hur många fler som behövs i vårt land. 10000 ytterligare är toppnoteringen. Men då har vi en bit kvar till NY-nivån. Som bekant har USA också många fängelsedömda. Genomsnittet för hela landet är 612 per 100000 invånare (år 2014, personer över 18 år) Delstaten NY hör till dem med färre fångar. År 2014 fanns 337 fångar per 100 000 invånare (personer över 18 år). I Sverige låg motsvarande siffra på 44 per 100000 invånare. Till den kriminalpolitiska bilden hör också svåra konflikter och djup misstro mot polisen från NY:s olika minoritetsgrupper. Konflikterna är så stora att den nuvarande borgmästaren Bill de Blasio gick till val på att stoppa polisens aggressiva metoder, och etablera goda förhållanden mellan polisen och stadens afro-amerikanska och latin-amerikanska grupper.

Vänd istället på steken. Det är högst troligt att vilken borgmästare som helst i en amerikansk storstad, eller delstat, skulle vara mycket nöjd om hen hade ansvaret för en stad med svenska våldsnivåer och med vårt antal poliser och vårt antal fångar. Det skulle betyda att stora delar av skatteintäkterna istället kunde styras över till andra eftersatta områden, som barnavård, fattigdomsbekämpning, sjukförsäkringar, utbildning etc. (Vissa amerikanska delstater lägger mer pengar på fångelser än på skolor och universitet)

Alltså, varför lära av dem som ligger sämre till, och som har större problem? Det gör vi normalt sett inte inom andra områden. Svenska delegationer åker inte till Frankrike för att studera trafiksäkerhet. Och ingen reser till Italien för att få idéer om hur byråkratin ska effektiviseras, eller till Grekland för att bli bättre på skatteindrivning. I Spanien sjunker nu ungdomsarbetslösheten, men ingen skulle komma på tanken att för offentliga medel skicka statliga och kommunala tjänstemän till Madrid för att fråga hur de har gjort.

Så varför har så många skatte kronor hamnat i NY? ■

En bättre polisorganisation – hur skulle den se ut?

Tryggare Sverige är en partipolitiskt och religiöst obunden NGO (non-governmental -organisation) som drivs i form av en allmännyttig stiftelse av folkrörelsekaraktär. Syftet är att förbättra situationen för dem som drabbas av brott. En viktig del i detta arbete är att tillsäkra att brottsdrabbade får sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda för att på så sätt stärka dem så att de kan undvika att hamna i en offerroll.

Av Thomas Ekbohm

Organisationen har formulerat förslag till åtgärder för att få en bättre polisorganisation.

Förslaget ser ut så här:

- 1. Tillsätt fyra biträdande rikspolischefer**

Regeringen bör omedelbart inrätta fyra tidsbegränsade tjänster på två år som biträdande rikspolischef med huvudsakligt ansvar att hjälpa rikspolischefen att slutföra polisreformen så snart som möjligt men senast inom två år.
- 2. Säkerställ att det finns en lokal polis per 5 000 invånare**

Rikspolischefen måste omedelbart besluta att inom 6 månader ska alla landets kommuner tilldelas närpolis/områdespoliser till ett antal så att det i princip finns en sådan polis per 5 000 invånare.
- 3. Inrätta en parlamentarisk polisberedning**

Regeringen bör omedelbart föreslå inrättandet av en parlamentarisk polisberedning som från den politiska horisonten (helst också med hjälp av ett eget kansli med kvalificerade experter på polisverksamhet) följer det pågående genomförandet på daglig basis.
- 4. Säkerställ att polisbudgeten innehåller ett materialanslag**

Regeringen/finansdepartementet måste omedelbart öronmärka en del av polisanslagets cirka 22 miljarder för ett särskilt så kallat materialanslag.
- 5. Inrätta en modern polis chefsutbildning**

Regeringen måste snarast utreda hur en modern polis chefsutbildning ska se ut för att klara av att förse Polisen med kompetenta polis chefer.

6. Tillåt en kommunal polis i de kommuner som så önskar

Regeringen bör utreda möjligheterna att inrätta en så kallad kommunal polis i de kommuner som så önskar, som komplement till de statliga poliser som finns inom respektive kommun.

7. Inrätta en fristående brottsutredningsmyndighet

Regeringen bör utreda om det undermåliga brottsutredningsresultatet som redovisas i dagsläget skulle kunna förbättras genom att bryta ut i princip all brottsutredningsverksamhet från den nuvarande polismyndigheten för att istället bilda en helt ny och från Polisen fristående Brottsutredningsmyndighet som på statens uppdrag utreder alla brott

8. Inrätta en ny samordningsmyndighet för brottsförebyggande arbete

Regeringen bör utreda möjligheten att tillskapa en slagkraftig myndighet som håller ihop det brottsförebyggande och det brottsofferstödjande arbetet.

9. Lagstifta om kommunernas ansvar att förebygga brott

All brottslighet är lokal och sker alltid i en eller flera kommuner. Det är därför viktigt att kommunerna får ett lagstadgat ansvar att förebygga brott på motsvarande sätt som skett beträffande kommunernas arbete med att tillhandahålla hjälp och stöd åt brottsdrabbade.

10. Utred möjligheten att inrätta en nordisk polismyndighet

Regeringen bör utreda möjligheten att snarast inrätta och organisera en nordisk Polismyndighet som komplement till Interpol och Europol där gemensamt operativt polisarbete över landsgränserna ska utgöra grunden för det framtida samarbetet, med särskild inriktning att bekämpa den gränsöverskridande och organiserade brottsligheten i norra Europa.

Kommentar:

Kriminalvården är mycket beroende av polisens arbete. En effektiv polis kan tillsammans med kommunerna förebygga brott och därmed bryta en kedja från brott till straff, särskilt viktigt för ungdomar som står på tröskeln till ett mer kriminellt liv. En effektiv polis kan samtidigt innebära att fler blir tagna, utredda och dömda till olika typer av kriminalvård. Jag skulle gärna se mer konkreta beskrivningar hur polis och kommuner kan samverka. Och också se idéer om hur de ideella organisationerna kan involveras i detta arbete. ■

Regeringens ur Justitiekottets betänkande angående kriminalvård

Justitiekottet har den 2 december publicerat sitt betänkande 2016/17:JuU1 för utgiftsområdet 4 Rättsväsendet.

Citerat av Thomas Ekbohm

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om anslag för utgiftsområde 4, som totalt uppgår till knappt 42,5 miljarder kronor för 2017. Därmed avstyrker utskottet oppositionspartiernas alternativa budgetförslag. Utskottet tillstyrker också regeringens förslag till bemyndigande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterade i samband med behandlingen av fjolårets budgetproposition att den resultatredovisning som presenterades var utformad på ett pedagogiskt och tydligt sätt (2015/16:JuU1). Enligt utskottets uppfattning gäller detta även årets resultatredovisning. Utskottet ges därmed goda möjligheter både att bedöma resultaten och att följa resultatutvecklingen över tid.

Som regeringen anför uppvisar samtliga indikatorer på människors otrygghet tydligt minskande trender sedan undersökningen påbörjades 2006, även om 2015 års mätningar visar att otryggheten generellt ligger på en något högre nivå än året innan. Det är emellertid oroande att otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden och att kvinnor är mer otrygga än män. Utskottet ser därför positivt på att regeringen avser att återkomma med initiativ på dessa områden.

När det sedan gäller förtroendet för rättsväsendet har detta de senaste åren legat relativt stabilt på en klart högre nivå än när de nationella trygghetsundersökningarna inleddes 2006. För 2015 kan dessutom ett ökat förtroende noteras, vilket är glädjande. Utskottet vill dock understryka vikten av att rättsväsendet fortsätter att utveckla sitt arbete, så att det höga förtroendet kan upprätthållas.

Utskottet uttryckte i fjolårets budgetbetänkande oro för det faktum att andelen och antalet brott som klaras upp av rättsväsendet genom att en gärningsman knyts till brotten (s.k. personuppklaring) minskat under 2014.

Regeringen redovisar i årets budgetproposition att andelen personuppluarade brott 2015 minskat ytterligare och låg på den lägsta nivån sedan 1999. Att andelen ärenden som polisen redovisar till åklagare har minskat på ett liknande sätt tyder på att minskningarna kan härledas redan till detta led, anför regeringen. Antalet personuppluarade brott ökade med ca 1,5 procent, vilket enligt regeringen beror på att ett antal stora bedrägeriärenden med många registrerade brott och brottsmisstankar klarades upp under året. Regeringen konstaterar vidare att utvecklingen på området utredning och lagföring varit negativ i flera år och att resultaten för 2015 i flera avseenden förstärker denna utveckling.

I detta sammanhang pekar regeringen på att 2015 var det första året med den nya Polismyndigheten och att myndigheten haft en ansträngd arbetssituation på grund av det stora inflödet av asylsökande hösten 2015.

Utskottet konstaterar vidare att Brå nyligen överlämnat rapporten Rättsväsendets förutsättningar att personupplara brott – Förändringar sedan 2006 (Rapport 2016:23). Enligt den har man inte identifierat någon enstaka faktor som helt kan förklara resultatutvecklingen när det gäller utredning och lagföring. Däremot framkommer det att det finns faktorer som haft en viss påvisbar påverkan och ytterligare faktorer som torde ha försvårat arbetet med att klara upp brott, men vars effekt inte direkt kunnat mätas. Det rör sig i stor utsträckning om faktorer som är specifika för enskilda brottstyper, men även om mer övergripande faktorer. Sammanfattningsvis råder det enligt rapporten fortfarande osäkerhet kring vad som ligger bakom variationerna i personupplaring under perioden, men sammantaget finns ett antal faktorer som tillsammans bör ge en bättre bild av varför resultatutvecklingen inte utvecklats på ett mer positivt sätt sedan 2006. Brå lyfter bl.a. fram att omorganisationen av polisen bör ha påverkat arbetet.

Även om utskottet har förståelse för att såväl omorganisationen av polisen som det stora inflödet av asylsökande förra hösten påverkat resultatet för 2015 gör utskottet i likhet med regeringen bedömningen att det är angeläget att Polismyndigheten prioriterar brottsutredning så att fler brott kan klaras upp.

När det gäller rättsväsendets resultat på ett övergripande plan ser utskottet, även med beaktande av att det finns trender som över tid har försvårat arbetet, i likhet med regeringen allvarligt på att rättsväsendets resultat, trots resursförstärkningar i flera viktiga avseenden, uppvisar en tydlig tillbakagång under de senaste åren. Utskottet förväntar sig att myndigheterna ytterligare förstärker och utvecklar sina insatser på området. Sammanfattningsvis delar utskottet regeringens uppfattning att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet endast delvis har uppnåtts.

Kriminalvården

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 8 346 747 000 kronor för 2017 till anslaget 1:6 Kriminalvården. Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för övervakningsnämnderna, övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän och statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område. För 2016 uppgår anslaget till drygt 8,1 miljarder kronor. Vid ingången av 2016 fanns ett anslagssparande om knappt 103 miljoner. Utgiftsprognosen för 2016 är knappt 8,1 miljarder kronor.

Regeringen avser att lämna förslag om att Kriminalvården i större utsträckning ska utföra transporter av frihetsberövade, vilket annars skulle ha utförts av Polismyndigheten. Detta leder till att Kriminalvården får ökade kostnader. Anslaget föreslås höjas med 35 miljoner kronor fr.o.m. 2017 till följd av detta. ■

2017 ÅRS VINNARE AV STOCKHOLMSPRISET I KRIMINOLOGI

The Stockholm Prize in Criminology är världens största och mest prestigefyllda pris inom området kriminologi. Priset har delats ut sedan 2006 och går till den, eller dem, som gjort framstående prestationer inom kriminologisk forskning eller som praktiskt tillämpat sådan för att minska brottsligheten och främja de mänskliga rättigheterna. 2017 går utmärkelsen till professor Richard E. Tremblay, verksam i Dublin, Montreal och Paris. Prissumman är en miljon kronor.

Den internationella juryn för Stockholmspriset i kriminologi har utsett Richard E. Tremblay till vinnare av utmärkelsen för 2017. Som världsledande forskare tilldelas han priset för att ha funnit grundläggande, vetenskapliga samband mellan biologi och sociala faktorer inom mänsklig utveckling. Särskilt stor roll tillskrivs föräldraskap. Tremblay har kombinerat denna forskning med noggranna tester av åtgärder som kan förändra vissa av dessa faktorer och leda till minskat våld och annan kriminalitet.

Juryn belönar ett livsverk av banbrytande forskning som resulterat i över 500 vetenskapliga artiklar. Tremblays studier började i Montreal på 80-talet. Idag är han även verksam i Paris och Dublin, där han bland annat forskar kring prenatalt brottsförebyggande arbete där blivande mödrar i riskzoner står i centrum. Juryn uppmärksammar särskilt hans förmåga att framgångsrikt hitta samband mellan flera olika vetenskapliga discipliner samt att anknyta denna forskning till klassisk filosofi. Han har även lyckats översätta grundforskning till konkret brottsförebyggande åtgärder och testa effekterna av dessa åtgärder.

Prisbelönt forskning:

Juryn har valt att lyfta fram fyra centrala delar av professor Tremblay's forskning:

- Kulmen för våldsamt beteende är inte vid tjugo års ålder, utan vid drygt 3 års ålder. Denna insikt skapar många möjligheter till våldsförebyggande åtgärder.
- Indikationer på tidigt och återkommande våld är sociala, epigenetiska såväl som genetiska, vilket innebär att de delvis kan påverkas och inte bör accepteras som oundvikliga.
- Dessa indikationer ska därför inte ignoreras. Tremblay visade bland annat på ökad risk för våld bland kanadensiska barn med förlossningsskador, som gick i förskolan vid 4 års ålder. Utvecklingen hos barnen utan sådana skador gagnades av förskolan, medan barn med dessa skador behöver en särskild typ av stöd för att nå positiv utveckling.
- Tremblay upprättade en lista på indikatorer för att välja ut barn med behov av intensivt stöd mellan sju till nio års ålder. Barn som fick sådant stöd, uppvisade en 34 procentig minskning i kriminellt beteende vid tjugofyra års ålder jämfört med barn med samma indikatorer på problem som inte valdes ut för åtgärdsprogrammet. Programmet omfattade förutom barnen, även deras föräldrar och lärare. ■

Bäste läsare av Tidskrift för Kriminalvård!

Alla som är engagerade i arbetet med tidskriften arbetar ideellt.

Vi behöver dig som betalande prenumerant!

Gå till formuläret på hemsidan och anmäl dig.

Dags att förnya din prenumeration?

Enbart prenumeration på tidskriften kostar 200 kronor per år

Medlemskap för privatpersoner i Svenska Fångvårdssällskapet

inklusive tidskriften kostar endast 150 kronor

Plusgirokonto 29 80 60 - 5

Skriv namn och adress tydligt på avin

eller i meddelandefältet på internet.

Fyll gärna i din e-postadress

och anmäl adressändringar på hemsidan.

www.tfkriminalvard.org/prenumeration/

www.tfkriminalvard.org

